Pysslingen förskolor och skolor AB
info@pysslingen.se

2019-06-27
Dnr 400-2018:7752

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i svenska som andraspråk i årskurs 7-9 vid Maria Montessoriskolan i Lund

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk. Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
    a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
    b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
    c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå*?*

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a-3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Maria Montessoriskolan den 8, 24 och 25 april 2019. Besöket genomfördes av Rut Hård af Segerstad och Annika Welinder. Intervjuer med elever som läser svenska som andraspråk, lärare i svenska som andraspråk och rektorn samt lektionsobservationer och dokumentstudier har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/

Beslut

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar gör en bedömning av god kvalitet av elevers behov av svenska som andraspråk. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete för att säkerställa att det görs en bedömning av god kvalitet om elevers behov av att läsa svenska som andraspråk kvarstår.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå.

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd 2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§ skollagen 5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185) Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån elevernas behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att tjänstefördelningen utgår från lärarens behörighet

i ämnet. Det är också tydligt för läraren vilka elever som läser ämnet. Rektorn följer upp resultaten på individnivå och har gjort vissa insatser för att utveckla ämnet.

Behörighet och kompetensutveckling

För årskurserna 7-9 finns en legitimerad och behörig lärare i svenska som andraspråk. Tjänstefördelningen utgår från att använda den befintliga kompetensen för all undervisning i svenska som andraspråk i de aktuella årskurserna. Svenska som andraspråk och språkutvecklande arbetssätt har varit prioriterade områden på skolan under läsåren 2016/2017 och 2017/2018. Kompetensutveckling för personalen har genomförts av en förstelärare som tidigare arbetade på skolan, föreläsare från universitetet och genom litteraturläsning.

Organisering

Undervisningen i svenska som andraspråk ges i samlad klass tillsammans med elever som läser ämnet svenska[1]. Det är tydligt för läraren vilka elever som läser ämnet. Däremot är det inte tydligt för alla elever att de läser enligt kursplanen i svenska som andraspråk eller varför de gör det. Elever uppfattar att skillnaden mot att läsa ämnet svenska är att de bedöms enligt en annan kursplan.

Utveckling av ämnet

Kunskapsresultat i svenska som andraspråk följs upp på individnivå fyra gånger per läsår. Enligt rektorn är det svårt att se skillnader mellan flickors och pojkars resultat eller mellan resultat i svenska som andraspråk och svenska då det är så få elever som läser svenska som andraspråk. Av skolans egen redovisning av betygen för våren 2018 i årskurserna 7-9 framgår att nästan alla elever nådde minst betyget E i svenska som andraspråk. Nationell statistik saknas. Som ovan konstaterats (Behörighet och kompetensutveckling) var svenska som andraspråk och språkutvecklande arbetssätt ett av skolans prioriterade arbetsområden under några år. En åtgärd för att utveckla ämnet detta år är att skolans rutin för ämnet har reviderats.

Läraren i svenska som andraspråk sambedömer nationella prov bland annat tillsammans med en lärare som undervisar i ämnet på mellanstadiet samt vid behov med en speciallärare som också är behörig i svenska som andraspråk. Huvudmannens kvalitetsavdelning har också kontaktats för stöd i bedömningsfrågor. Enligt läraren har ämnet svenska som andraspråk samma status på skolan som andra ämnen, till exempel ämnet svenska. Läraren i svenska som andraspråk samverkar med lärare i andra ämnen på skolan, till exempel samhällsorienterande och naturorienterande ämnen och matematik, bland annat när det gäller stöd för elever i arbetet med olika texttyper och begrepp i skolans ämnen.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd
2 kap. 10 § skollagen
5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen
Lgr 11, 5 Kursplaner

[1] Med undervisning i samlad klass menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs parallellt och integrerat tillsammans med undervisningen i ämnet svenska.

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar gör en bedömning av god kvalitet av elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att behovsbedömningen görs individuellt för varje elev utifrån en språklig bedömning av elevens behov av ämnet. Det finns också en skriftlig rutin för hur bedömningen ska göras. Däremot saknas en implementerad praxis kring bedömningen om en elevs behov av undervisning i svenska som andraspråk kvarstår.

Bedömning av elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk

Beslut om att en elev ska läsa svenska som andraspråk fattas av rektorn. För elever som börjar i årskurs 1 gör lärare en bedömning om eleven ska ges undervisning i svenska som andraspråk. Bedömningen utgör underlag för rektorns beslut. Av skolans rutin framgår att för elever som börjar senare än årskurs 1 hämtas information från överlämnande skola och undervisande lärare gör en analys som ger rektorn underlag för beslut om undervisning i svenska som andraspråk. I rutinen hänvisas till bland annat Skolverkets material Bygga svenska som stöd för lärarens analys. Det råder delade meningar på skolan huruvida rutinen är implementerad eller inte. Läraren uppger att beslutet att använda material Bygga svenska vid bedömningar av elevers behov av att läsa svenska som andraspråk är helt nytt. Läraren känner heller inte till om materialet använts tidigare på skolan.

Rektorn uppger att när en elev har läst svenska som andraspråk hela sin skolgång och börjar i årskurs 7-9 görs ingen ny bedömning av elevens behov av svenska som andraspråk. Om en lärare däremot utifrån en bedömning av elevens kunskapsutveckling anser att eleven borde läsa ämnet svenska görs en ny bedömning. Av rutinen framgår att beslut om undervisning i svenska som andraspråk kan omprövas av läraren om denna bedömer att det främjar elevens fortsatta lärande. Rektorn uppger att detta har varit aktuellt i en av de lägre årskurserna i samband med ett lärarbyte. Det har inte varit aktuellt med omprövning av beslut om svenska som andraspråk för äldre elever på skolan som läst svenska som andraspråk hela sin skolgång. Rektorn uppger vidare att målsättningen är att elever inte ska växla mellan svenska och svenska som andraspråk. Rektorn framhåller att beslutet om att en elev ska läsa svenska som andraspråk ska grunda sig på att det ska gagna eleven att eleven läser ämnet och att det inte är för att eleven har ett annat modersmål. Vidare framgår att skolan generellt följer upp varje elevs utveckling bland annat utifrån tester som specialpedagogen gör. Rektorn ger som exempel tester kopplade till läsa-, skriva-, räknagarantin för yngre årskurser i grundskolan.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att rektorn säkerställer att det görs en bedömning av god kvalitet om elevers behov av att läsa svenska som andraspråk kvarstår över tid.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver säkerställa att det görs en bedömning av god kvalitet avseende elevers fortsatta behov av att läsa ämnet.

Av skolförordningen framgår att undervisning i svenska som andraspråk ska anordnas om det behövs och ersätter då undervisningen i svenska. Rektorn beslutar om undervisningen i svenska som andraspråk för en elev.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn tar fram rutiner för hur och när behovsbedömningar ska göras om elevers behov av att läsa svenska som andraspråk kvarstår. Skolförordningens skrivning om att elever ska läsa svenska som andraspråk, om det behövs, tydliggör att skolan behöver göra en individuell språklig bedömning samt en återkommande uppföljning av huruvida eleven fortsatt behöver läsa ämnet. Av skolförfattningarna framgår det inte hur länge en elev ska följa kursplanen i svenska som andraspråk, eller på vilka grunder det kan avgöras om en elev ska byta till svenska. Det som avgör är formuleringen ”om det behövs”. Det innebär att rektorn behöver ta reda på om eleven gagnas bäst av att följa kursplanen i svenska som andraspråk eller i ämnet svenska. Enligt Nationellt centrum för svenska som andraspråk behöver en kvalitativ bedömning av elevens hela språk göras, till exempel genom en performansanalys. Nationellt centrum för svenska som andraspråk framhåller vidare att kännetecknande för elever som behöver följa kursplanen i svenska som andraspråk är att deras kognitiva utveckling har kommit längre än deras svenska språk, så när tanke och språk är på samma nivå kan eleven kanske följa kursplanen i svenska istället[2].

Eftersom forskning pekar på att det tar mellan sex och åtta år för elever som tillägnar sig ett andraspråk att utveckla ett välfungerande skolspråk[3] är det av vikt att utarbeta en praxis för när och hur en bedömning ska göras för att säkerställa att elever ges undervisning i det ämne som bäst gagnar elevens språkutveckling. I och med att många elever på högstadiet har läst svenska som andraspråk under hela sin skolgång kan det innebära att det finns elever som bättre skulle gynnas av att läsa ämnet svenska istället. Det är därför viktigt att kontinuerligt bedöma om en elevs behov av att läsa ämnet kvarstår. Det är också viktigt att bedömningen görs med etablerade metoder. Skolverkets bedömningsmaterial Bygga svenska, som skolan enligt rutinen ska använda för bedömningen, är utformat för att tillsammans med uppgifter och underlag från den egna undervisningen ge stöd i bedömningen.

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanens centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att läraren i planeringen och genomförandet av undervisningen utgår från kursplanen i svenska som andraspråk och det ämnesspecifika innehållet.

---

[2] Nationellt centrum för svenska som andraspråk; https://www.andrasprak.su.se/om-oss/vanliga-fr%C3%A5gor/grundskola/n%C3%A4r-ska-en-elev-sluta-l%C3%A4sa-svenska-som-andraspr%C3%A5k-1.107734

[3] Skolverket (2012), Greppa språket, s. 39.

Undervisningens innehåll

Läraren och rektorn uppger att planeringen av undervisningen är gemensam för ämnena svenska som andraspråk och svenska. När det gäller skillnader i det centrala innehållet mellan de båda svenskämnena uppger läraren bland annat att undervisningen inom kursplanens kunskapsområde språkbruk också omfattar ordbildning, vilket är ett centralt innehåll i svenska som andraspråk. Undervisningen kan också omfatta andra begrepp för elever som läser svenska som andraspråk. De exempel på planeringar för undervisningen som Skolinspektionen tagit del av omfattar sådana delar av det centrala innehållet som är gemensamma för ämnena, men även innehåll som är specifikt för kursplanen i svenska som andraspråk, till exempel skönlitteratur från skilda delar av världen inom kunskapsområdet berättande texter och sakprosetexter. Läraren uppger att mycket av planeringen av undervisningen grundar sig på ett läromedel i svenska som, enligt läraren, är lätt att anpassa till svenska som andraspråk. Av huvudmannens svar på faktagranskningen av Skolinspektionens protokoll från intervjuerna framgår att den digitala versionen av läromedlet som skolan använder täcker båda kursplanerna.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd
1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen 5 kap. 2 § skolförordningen Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömningen är att undervisningen på flera sätt utgår från ett andraspråksperspektiv. Undervisningen kännetecknas också av en allmändidaktisk hög kvalitet vilket även gynnar andraspråksinlärning. Vidare ges eleverna den stöttning som de behöver för att undervisningen ska vara kognitivt utmanande. I granskningen har det inte framkommit annat än att elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven.

Undervisningens kvalitet

Av granskningen framgår att undervisningen på flera sätt kännetecknas av arbetssätt som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som framgångsrika för undervisning av flerspråkiga elever som utvecklar ett andraspråk. Undervisningen ger bland annat eleverna goda förutsättningar för autentisk språkanvändning genom samtal, diskussioner och skrivuppgifter om ämnen som motiverar eleverna att vilja kommunicera. Vidare planerar läraren undervisningen så att eleverna ges stöttning till exempel genom att de först diskuterar en fråga i grupp och därefter i helklass.

Läraren lägger också vikt vid att eleverna ska utveckla sitt ordförråd. Enligt läraren utgår undervisningen från ett andraspråksperspektiv bland annat genom att jämförelser görs med ord och begrepp i andra språk. Vid lektionsobservationer ses exempel på att läraren jämför begrepp på svenska och engelska för att tydliggöra undervisningsinnehållet för någon elev. Enligt intervjuade elever gör läraren inga jämförelser mellan svenskan och elevernas modersmål i undervisningen, men eleverna uppger att de kan använda engelska om de ska uttrycka något där svenska språket inte räcker till. Det framgår inte tydligt av granskningen att läraren drar nytta av och använder elevernas olika språkbakgrunder som en resurs i undervisningen och elevernas lärande i svenska som andraspråk. Läraren uppger att andraspråksperspektivet också handlar om tydligheten i instruktioner, men alla elever har nytta av detta.

Granskningen visar att undervisningen håller en hög allmändidaktisk kvalitet. Av observationer och intervjuer framgår att undervisningen kännetecknas av en stödjande och uppmuntrande lärmiljö, bland annat genom att läraren skapar ett tillåtande klimat där elever ges talutrymme och bemöts med respekt. Läraren anpassar också undervisningen till eleverna i gruppen, till exempel genom att anpassa innehållet efter elevers förutsättningar och intressen. Av observationer och intervjuer framgår vidare att läraren ser till att elever som behöver hjälp med sitt arbete under lektionerna får sådant stöd. Det finns en tydlighet i mål, innehåll och struktur på lektionerna, bland annat så att läraren ger tydliga instruktioner och förklaringar och stämmer av att eleverna förstått.

Undervisningens nivå

Läraren ger eleverna kognitivt utmanande uppgifter och anpassar stöttningen efter deras olika behov. Läraren beskriver bland annat att samtalet finns som grund för att eleverna ska kunna uttrycka ett komplext innehåll. Det kan också handla om att utmana eleverna med texter som inte är så svårt skrivna, men som handlar om svåra saker. I en klass har eleverna till exempel läst artiklar om hur pronomenet hen används. Eleverna fick välja vilken texttyp de ville arbeta med inom ramen för uppgiften, då blev det olika svårighetsgrad men samma innehåll. Av observationer och intervju med elever framgår att läraren fördelar ordet mellan elever oberoende av könstillhörighet och ser till att alla elever kommer till tals.

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd
1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 § skollagen
5 kap. 2 § skolförordningen
Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att läraren på ett medvetet sätt planerar och genomför undervisningen så att eleverna ges rika möjligheter

att kommunicera på svenska. Att det skulle finnas någon skillnad i det avseendet beroende på elevernas könstillhörighet har inte framkommit.

Elevers möjligheter att kommunicera på svenska

Eleverna ges goda möjligheter att kommunicera på svenska. En utgångspunkt för lärarens planering är att eleverna ska ges många möjligheter att samtala med andra elever bland annat genom arbete i mindre grupper med gemensamma uppgifter. Vanligt förekommande är att eleverna diskuterar en fråga eller genomför en uppgift i grupper runt borden i klassrummet och därefter tas den upp i helklass. Uppgiften kan till exempel vara att diskutera de olika personer som presenteras i en skönlitterär bok som klassen läser. När en klass arbetar med gestaltande beskrivningar ger läraren eleverna i uppdrag att lyssna efter gestaltning vid högläsning och därefter göra skriftliga gestaltningsövningar i grupp. Eleverna får också möjlighet att träna på gruppdiskussioner där de ges olika roller, bland annat samtalsledare, och där läraren i dialog med eleverna går igenom vad som förväntas av dem. Vid övningarna stämmer läraren av med grupperna att alla elever får talutrymme. Elever upplever att pojkar och flickor har samma talutrymme i klassrummet. Av observationerna framgår att det är ett tillåtande klimat i klassrummet. Såväl flickor som pojkar är aktiva i diskussionerna, liksom både elever som läser svenska som andraspråk och elever som läser svenska.

Eleverna ges också kontinuerligt många möjligheter att träna på skriftlig kommunikation. Det kan vara skrivuppgifter kopplade till läsning av skönlitterära texter, samt olika texttyper såsom brev, instruktioner och argumenterande texter, till exempel insändare och debattinlägg.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 27 mars 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till *skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:7752) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Sofia Lindstrand

Sofia Lindstrand
Enhetschef
Signerat av: Sofia Lindstrand

X Rut Hård af Segerstad

Rut Hård af Segerstad
Föredragande/utredare
Signerat av: Rut Hård af Segerstad

I handläggningen av ärendet har även utredaren Hanna Antonsson medverkat.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Undervisningen i svenska som andraspråk i Maria Montessoriskolan är organiserad så att elever läser svenska som andraspråk i samlad klass med elever som läser svenska. Totalt 10 elever i årskurserna 7-9 läste svenska som andraspråk läsåret 2018/2019. Det finns ingen förberedelseklass och det finns inte heller elever som läser svenska som andraspråk inom ramen för prioriterad timplan. I årskurs 7-9 finns en legitimerad och behörig lärare i svenska som andraspråk.